I. Évfolyam. **7. szám.** *1888. febr. 1.*

KALAUZ

A SIKETNÉMÁK OKTATÁSA ÉS NEVELÉSE TERÉN.

HAVI FOLYÓIRAT.

ELŐFIZETÉSI ÁRA:
Egész évre ... ... 2 frt 50 kr.
Egyes szám ára: 25 kr.

Felelős szerkesztő és kiadó:
Scherer István
Vácz, Fő-utcza 694. sz.

HIRDETÉSEK ÁRA:
Soronkint ... ... 15 kr.
Bélyegilleték 30 kr.

TARTALOM: A siketnéma lelki sajátságai. Taritzky F. — Dereng. (Folytatás.) Roboz J. — Hazai intézeteink és iskoláink. — Külföldi szemle. — Vegyes közlemények. — Szerkesztői üzenetek.

A siketnéma lelki sajátságai.

Amennyiben a még képezetlen siketnéma egy oldalról nagyobbrészt saját észleleteire kénytelen támaszkodni, anélkül, hogy mások közleményeit, mint az épérzékü felhasználhatná, más oldalról pedig sajátságos módjára van utalva, vagyis képekben gondolkodik és primitiv jelei segélyével közli gondolatait a környezettel, áll, hogy: gondolkozása a halló-beszélőkétől úgy qualitás, mint quantitás tekintetében eltér. Közelebbről meghatározva: anyagra nézve korlátoltabb, csekélyebb terjedelmü, alakjára pedig mintegy analogonja a tulajdonképinek. Fogalmai majdnem kizárólag maguk a szemlélet, a hasonlat (analogia) és következés (inductio) eredményei s így határozott, megingathatlan elvei s eszméi, melyekkel egyik igazságról a másikhoz juthatni, mindaddig nincsenek, mig tanításban s civilisatióban nem részesül.

Mivel tehát nincs gondolkozásának határozott iránya, ahová s amennyire saját tapasztalatai és eszmecombinatiói nem hatolnak be, ott már másokra hagyja a gondolkozást s fejtörést s így mindent az eszmetársítás segélyével old meg s többet inkább eltalál, mint átgondol. Ha valamit tanul is, mindent inkább történeti s reális oldalról fog fel, mint formailag (alakilag.) Miértis nem sok nehézséget okoz neki a természetrajz, vagy földrajz tanulása, amennyiben e tárgyak elsajátítása kiváltkép az emlékező tehetség dolga; míg a gondolkodást, itéletet s következtetést igénylő tárgyak sokkal inkább kerülnek neki fejtörésbe, mint pl. az Istenség fogalmát csakis a mindenséget

kormányzó Istenség tetteiből, jelenségeiből, vagyis magából a természetből képes megismerni s egyedül a tettek alakjába öntött erkölcsi s vallási igazságok lesznek neki hozzáférhetőkké.

A tanított, képzett siketnéma is később lesz megfontolóvá s eszélyessé, mint más emberek, mert bizonyos tévedések, előítéletek s erkölcsi hibáktól még akkor sem ment s rajta az életiskolának még vajmi sokat kell csiszolni, hogy mindezektől tiszta legyen.

Tekintsük mármost a siketnémát erkölcsi oldalról. A siketnéma müveletlen állapotában nyers természeti ember, kitől nem is várható, hogy a szeretet s kegyelet áldozatait, melyekkel őt gondozzák, méltányolni tudja; sőt inkább a szükségesség tudatában még jogokat formál ily gondozó szeretetre, melynek érvényt szerezni egészen természetesnek találja. Az erényt önszeretete rugójától teszi függővé s annak nem absolut, hanem csak relativ értékét ismeri meg, miértis a hála nála csaknem ismeretlen érzelem. Innen aztán a keresztény alapelv: „Szeresd ellenségedet is“ előtte csaknem tiszta lehetetlenség.

Nem képes a humanitás eszméjét másként, mint subjectiv alapon felfogni: személyekhez köti tehát az emberben s így a benne is szunyadó jó, — szép — s igaznak felkoltését.

Mivel a siketnéma eszméi többnyire az ő sajátlagos szemléletén alapulnak, okvetlenül idegenszerü neki a mások gondolkozásmódja s mentül inkább elüt szerinte ez az övétől, annál jobban élére állitja saját fonák eszmemenetét, gondolkozás s képzelésmódját s ritkán enged azokból; mi neki nem elég világos, mi az ő eszméivel ellentétben áll, oda nem hagyja magát egy könnyen terelni, sőt legmakacsabbul áll ellent, szóval: többet akar nyomni a latban azoknál is, kik fölötte szellemi túlsúlylyal birnak. Innen vannak a polgári életben is nem ritkán előforduló súrlódások a munkaadó s a siketnéma munkás között, miértis amannak tekintélyét s fölényét mindenkor kell védeni s fenntartani tudni, ha a nyeregből-kivetés esélyeinek magát kitenni nem akarja. Mentül több képességet tanusít a siketnéma-tanoncz, annálinkább érezteti azt mesterével s annál hajlíthatlanabb ebből származó büszkesége. Igaz, hogy e tulajdonságát nagyban táplálja igazságszeretete, amennyiben nem ritkán a rá nem tartozó vitatkozásba is beleelegyedik s képes, ha mindjárt az ököljog alkalmazásával is egyik, vagy a másik fél vélt jogai védelmére kelni. Különös heves fellépésekre ad nála okot az enyém s tied kér-

dése s rendesen nagy fáradságba kerül ilyen czivódások kiegyenlítése.

Hogy gyanakodó s bizalmatlan a környezet iránt, az ismét onnan ered, hogy ő teljesen ismeretlen a viszonyokkal, melyek közt él és hogy vérmes reményeiben legtöbbször csalódik; de főleg, hogy el van zárva a hallás hiánya folytán a külvilágtól s azzal érintkeznie csaknem lehetetlen, vagy legalább is nehézkes, következésképp: gondolatait s érzelmeit nem közölheti környezetével, valamint az épérzékűek sem az övéiket vele s így természetes, hogy ezen teljes elszigeteltségében a körülmények s életviszonyokkal szemben fölébred benne a bizalmatlanság s gyanú szikrája halló embertársai iránt. Ő tanulatlan állapotban, nem ismerheti még azon rúgókat, melyek az emberi társadalomban mindent folytonos mozgásban tartanak; minden tehát kétértelmű s kétes színbe tünik fel előtte, vagy olyan jelentőséget tulajdonít az emberek cselekményeinek, milyenről az utóbbiaknak fogalmok, képzetök sem volt. Aztán hogy ne veszítené el a szegény siketnéma bizalmának utolsó szálait is, amidőn nem egyébbé, mint a sivár kiváncsiság állandó tárgyává és a nyers ifjúság s bárdolatlan gyermeksereg gúny- s czéltáblájává alacsonyittatik, minek következménye lesz, hogy még emberi méltóságáról sem lesznek tiszta fogalmai, sőt önmagával is meghasonlik s kétkedő, ingatag s zavart lelki állapotba jut.

Nagy hajlammal bir továbbá a siketnéma az önzés-, a birvágy- s fösvénységre. Ő ugyanis a közös élvezetekből kizárva látja magát; annálinkább törődik tehát saját élvezetével. Ennélfogva aztán összes kivánságai-, reményei-, törekvése s müködésében, anyagi javak élvezése s birásában nem mást, mint egyedül önmagát tekinti központnak; mindenkor s mindenben saját előnyeit tartja szem előtt s annál kevésbbé van tekintettel másokéra. Ő prózai, számító ember; ha valaki iránt előzékeny s szives volt, számit annak bizonyos viszonzására. Ezen önzésből keletkezik azután a siketnémáknál a birvágy és zsugoriság hajlama. Pénz a legjobb barátja. Valódi boldogságnak csak a gazdagságot tartja. Ki sem nélkülözi fájdalmasabban a pénzt s vagyont, miértis a szegénység senkire sem lehet nyomasztóbb, mint éppen rá nézve. A birvágy oka úgy mint az önzésé, abban rejlik, hogy a siketnéma nem egy könnyen enged vélt, vagy valódi igényeiből s őt illető osztályrészéből. Fölötte hirtelenkedő az esetleg neki jutott tárgy átvételekor, úgyannyira, hogy szinte rámered tekintete s mokon

*

M. ÁLLAMI GYÓGYPEDAGÓGIAI TANÍTÓKÉPZŐ FŐISKOLA IGAZGATÓSÁGA BUDAPEST

kap, utána, amidőn is alig láthatnók a birvágy érdekesebb s bővebb kinyomatát, mint éppen a siketnémán.

A birvágynak pedig mint általában, úgy a siketnémánál is neheztelés, irigység, féltékenység s gyülölet lesznek természetes következményei. Ezen indulatokat már kora gyermekségében a szülői háznál tapasztalt mellőzés, testvérei s játszótársaival szemben, költi fel benne; nem is csodálható tehát, ha különösen az irigykedés fészkeli magát lelkébe, mely aztán sorsostársai körében is gyakorta nyilatkozik nála.

Birvágyával párhuzamban jár a tetszvágy, önbecslés, önhittség s képzelődés. Ama hiányosságok s tökélytelenségek mellett, melyek a siketnémát mások szemében annyira lealacsonyitják s melyek őt az emberek ignorantiájának teszik ki, azon tehetségágakra támaszkodik, melyekkel őt a természet megáldotta, vagy melyeket fáradsággal s erőfeszitéssel szerzett meg és ezeknél fogva tart valamit, sőt sokat is maga felől s ezek révén képzelődik s igy lesz hiúvá, önhitté s büszkévé. Igyekszik is azért testi s lelki hiányairól azon csekélységekre forditani az emberek figyelmét, melyek őt mások szemében kedvezőbb világba helyezik, nehogy képességei mérlegének egyik serpenyőjében többet nyomjon az árnyoldal, mint a másikban a fényoldal. Mindegyik feltünést akar kelteni és pedig ki-ki a maga sajátos módja szerint. Sóvárog a világ itéleteért s ennek tetszésnyilvánitása sokkal inkább képes őt felbuzditani, mint saját szerény öntudata. Kevesebb tehát alig elégiti ki őt: mint a bőkezüleg pazarolt dicséret; mindenben az első helyet kívánja elfoglalni, szóval: sóvárog a név és rang után. Tanitójának a legcsekélyebb dicséreténél is kipirulnak orczái, magasabbra emelkedik feje és e pillanattól kezdve éreztetí társaival fölényét s büszkeségét. Természetes aztán, hogy ha tetszvágyának nincs elég téve s ha esetleges érdemei nem méltányoltatnak akként, amint ő megvárja s kivánja, elégedetlen lesz sorsával. Ha ő nálánál fényesb tehetségek kerülnek felszinre, melyek őt árnyékba helyezik s háttérbe is szoritják, a féltékenység költetik fel benne; minek következtében kimélytelenül fedezi fel s tárja ki vetélytársai gyöngéit, csak hogy azokat a magasból leránthassa. Tehát a szerénység nemes s finom érzete a siketnéma előtt, — természetes s müveletlen állapotában, — teljesen ismeretlen; sőt a müveltebbeknél is igen észrevehető, hogy az erény e neme rájok nézve inkább csak a papiroson létezik. És éppen e túlságos önszeretet gátolja a siketnémát hibái, gyöngéi, vagy

erkölcstelenségei töredelmes megvallásában; amennyiben pedig úgy sincs tisztábnn mások föltevéseivel s iránta táplált véleményével, vagy támasztható igényeivel, éppen önszeretetből kénytelen — hazugságot követ el. Mint tehát egy oldalról a szerénység, úgy más oldalról az alázatosság s önmegtagadás nagy áldozatába kerül.

Nem csoda, ha a siketnémának a tiszteletről eddig rajzolt csodálatos fogalmai mellett, könnyen megütközést kelthetnek benne némelyek. Igy p. a siketnéma sokszor a külső után s öltözetük vagyonosságuk szerint becsmérli s tiszteli nemcsak általában az embereket, hanem tanitóját is; és van rá példa, hogy egy avult kabát képes őt tanitója iránti véleményében lehangolni s egyátalán ellenszenvet ébreszteni benne. Következésképp: a nagyok, hatalmasak s gazdagok legnagyobb tekintélyben állanak előtte s a külfény minden testi s lelki hiányt s gyöngét, — melyeket azokon bár észlelt is, — eltakar.

Hogy továbbá a müveletlen siketnéma a laikusok előtt is, mint rakonczátlan, hirtelen haragu s veszekedő természetü lény ismeretes, azt csakhamar természetesnek találja a t. olvasó, ha tekintetbe veszi ama körülményt, hogy hiányzik nála a természet adta hangzóbeszéd, mely lelkének akár szándékolt, akár esetleges állapota kifejezésére szolgálna s amelynek hallható alakjában a benne felköltött érzelmek, gondolatok s vágyak szabadon, akadálytalanul ömölhetnének elénk. Jóllehet e czélból tanitjuk őt beszélni, de mivel a siketnémák iskolájának a családi és társadalmi életet illetve eme tényezők képző hatását is pótolni s előidéznie kell, jóval több időbe kerül, mire eléri a készségét, hogy magát hangzóbeszéd alakjában úgy kifejezze, amint azt a különféle lelki állapotok megkivánják, mert neki mindenkor előbb az illető érzelem — s gondolatnak megfelelő szókat s kifejezéseket kell emlékébe visszaidézni. A jelnyelv ellenben fölötte tökéletlen eszköz egyrészt az érzelmek kiöntésére s festésére, — daczára annak, hogy ezen kifejezésmódban legjártasabb a siketnéma, — másrészt a hallókkal szemben nagyon is kiteszi a félreértéseknek a szegény siketnémát; miért is a legcsekélyebb érintésnél, kicsinyes nyilatkozatoknál, melyek őt bár kevéssé is sértik, vagy keseritik, máris sarokba szoritva érzi magát, elfojtott haragja s bosszusága megkettőztetik és mit tesz ily s hasonló körülmények közt ezen érzékeny gépezet, mint hogy hevessé, indulatossá s dühössé lesz!

Tehát: mentül némább a nyelv, mentül egyoldalubb

s hiányosabb a kifejezésmód, annál nyersebb, féktelenebb az érzelmek, indulatok s szenvedélyek kitörése is.

Habár az eddigiekben, a siketnéma erkölcsi árnyoldalait, röviden, de egész meztelenségükben tüntettük fel, ebből nem következik, hogy már most kétségbe vonhatjuk nála indulatok s hajlamok, avagy az erények egynémelyikének a jelenlétét; valaminthogy nem lehetünk feljogositva a siketnémát, — amint ezt több tekintélyes régi iró vélte, — nemcsak testileg de erkölcsileg is korcsteremtménynek tartani. Mert legyünk igazságosak!

Igaz, hogy kevesek birnak oly foku gerjedelmével az ellenségeskedés-, harag-, gyűlölet-, makacsság-, önszeretet-, háladatlanság-, birvágy-, önhittség- s bosszúvágyásnak, mint a siketnéma. De az is kétségen kivül áll, hogy ugyancsak kevesek azok, akik oly odaadó szeretettel, hálaérzettel, bizalommal, oly őszinte vonzódással, — mondhatjuk — önmegtagadással, nyájassággal s igazi barátsággal tudnának viseltetni valaki iránt, amint a siketnéma képes érezni egynémely, előtte tiszteletben álló egyének, p. szülői vagy tanárai iránt, ha már a kellő intellectuális s erkölcsi képeztetésben részesült.

A siketnéma tehát a szélsőségek hive.

Akár a jóban, akár a roszban, egész a szélsőségig vitt következetességét s úgy minden hibáját a hallás hiányra kell visszavezetnünk. A hallás hiánya úgy szólván, minden kinövéseinek forrása, melyhez, — mint már emlitők — járul, mint ok, a szülői háznál divó téves nevelési-rendszer az ő legkülönfélébb változataiban, melytől egyaránt igen sok függ a siketnéma jellemképzését illetőleg.

Taritzky Ferencz.

Dereng.

(Folytatás.)

Hogy ez az újabban létesült három siketnéma iskola (Arad, Temesvár, Kaposvár) a siketnémák helyzetének javulására általában örvendetes befolyással van s lesz a jövőben is, az már azon körülménynél fogva is természetes és szinte elmaradhatatlan, mert az azon iskolákban müködők létérdekével is össze fog esni s össze is esik a siketnémák iránt a nagy közönségben keltendő és ébren tartandó érdeklődés és ezen szerencsétlenek helyzetének javitása; eltekintve már attól, hogy szent kötelességünk nekünk, kiknek kezeibe e szánalomraméltó lények jövője első sorban

van letéve, az iskolán kivül is minden alkalmat megragadnunk, minden követ megmozditanunk, szóval: rendületlenül, csüggedést nem ismerve küzdeni bátran és szent lelkesedéssel azon elhagyatottak érdekében, kiknek mi nem pusztán tanitói, nevelői, hanem egyszersmind gondviselői is kell, hogy legyünk!

Igen! Ha azt akarjuk, hogy eloszoljék a szomoru homály a magyar siketnéma oktatás egéről; ha azt akarjuk, — már pedig, ha mi nem akarjuk, ki fogja a megváltás nehéz keresztjét vállaira venni? — hogy ügyünk diadalra jusson, akkor összes tehetségeinket, minden leleményességünket, ügyességünket az iskola falain kivül is érvényesitenünk kell védenczeink érdekében, még pedig oly irányban, hogy megtaláljuk azon utat, mely a nagy közönség, a társadalom szivébe vezet. A siketnéma iskolákat tehát — hogy úgy mondjam — a társadalom szivébe kell beépiteni. Mert csak akkor, csak igy jő el mihamarabb azon idő, midőn eloszlik majd végkép . . . . a homály. A siketnémákkal szemben a multban uralkodott előitéleteket tekintve ugyanezért örvendetesen constatálhatom, hogy: dereng.

Áttérek most a második kérdésre, melynek érintésétől épen azért, mert kényesebb s mert következményeiben nagy horderejü, nem szabad visszariadnom. Összefoglaltam fentebb e kérdést ezekben: Valjon életképesek-e, erőteljesek-e, bírnak-e az egészséges fejlődhetés alapfeltételeivel ezen új iskolák? Valjon olyanok-e, hogy egy hosszu fejlődési processus százféle változásai, rázkódtatásai, átalakulásai nélkül is teremhetnének élvezhető, érett gyümölcsöt? Valjon a siketnéma-oktatás helyes módszerének plántáját ültetik-e azokban el, melyből idővel erőteljes növény fog sarjadzani?

Egyéni nézeteimet fogom az alábbiakban előadni. Lehet, hogy egybe fognak esni egyik, vagy másik igen tisztelt ügytársam e kérdésre vonatkozó nézeteivel, viszont lehet, miszerint véleménykülömbség fog mutatkozni közöttünk, mely esetben sietek azon kijelentéssel, hogy örömmel fogom olvasni az ellenvetéseket.*) Mindenesetre azonban, kell hogy szőnyegre kerüljön e kérdés, most a mikor még nem késő esetleges tévedéseket ellensulyozni és netáni hibákat gyökeresen orvosolni.

Mindenek előtt elvi megállapodásra kell jutnunk aziránt,

*) Magunk részéről is örülni fogunk, ha kartársaink ehhez a tárgyhoz hozzászólanak. Szerk.

melyik a leghelyesebb módszer, mely szerint a siketnémák oktatandók?

A mi engem illet, a német módszer hivének vallom magamat és ezt tartom a helyes iránynak, melyen a magyar siketnéma-oktatásnak tovább is meg kell maradnia. Hosszasabb indokolás helyett a siketnéma-oktatás történetére hivatkozom. Azonban szükségesnek vélem jelezni azon — hasonlattal élek — hitformát, mely szerint én, magyar siketnéma tanitó, a német módszert felfogom és magyarázom:

1. A német módszer szerint a siketnéma gyermek nevelésénél mindenben az általános neveléstan elvei az irányadók és útmutatók.

2. A siketnéma-intézet növendékei — az ének kivételével — mindazon tantárgyakban, és legalább oly terjedelemben nyerjenek oktatást, mint azt az elemi iskola növendékei számára az 1868. évi XXXVIII. t. cz. 55. §-a kijelöli.

3. A siketnémák magasabb kiképzése mindaddig a magántanitás feladata marad, mig hazánk összes siketnémáinak oktatásáról a 1. és 2. pont szerint gondoskodva leend.

4. Ezen elemi siketnéma-iskolákban a kézi ügyességekben (ipar, házi ipar) való oktatás ne történjék nagyobb mértékben, mint az elemi népiskolákban.

5. A német módszer sarkalatos elve, hogy: a mily mértékben a siketnéma-növendék az élőszóval, vagyis articulált hangokkal való gondolat kifejezést (beszélést) elsajátitja, oly mértékben felejtse el a jelezést (jelnyelvet), úgy hogy a siketnéma jelezni tudása idővel az egyszerü gesticulátió niveaujára szálljon le.

6. A német módszer elve: a siketsége következtében élőszóval beszélni elfelejtett, vagy meg nem tanult siketnéma-gyermeket az élőszóval való beszélésre oktatni és általa azon ügyességet megszereztetni, mely szerint a hallók élőszóval való beszédét, a hiányzó hallási érzék helyett látási- és tapintási érzékével vegye tudomásul.

7. Annyira kell kiképezni a siketnémákat, hogy egymással élőszóval érintkezzenek.

8. Összefoglalva e pontokat, igy formálható a német módszer követelése: A siketnéma gyermekekből az intézeti nevelés és oktatás által élőszóval beszélni, és — hogy úgy mondjam — szemmel hallani tudó, általános miveltségü oly vallásos s erkölcsös lény képezendő, ki a kenyérkereső foglalkozás üzhetésére szükséges s többé-kevésbé elegendő előismeretekkel bir.

Az itt jelzett elvek szerint megállapitott tanczél azonban csak kedvező iskolai viszonyok mellett érhető el. Az iskolai viszonyokat hármas tényező alkotja u. m. az iskola szervezete, a tanerők szakképzettsége és a növendékek mivolta.

A) Jól szervezettnek nevezhető azon siketnéma-intézet, mely a) részben internatus, részben pedig externatus. Csakis ily szervezetü intézet nyújt elegendő garantiát az oktatás és nevelés eredményes keresztülvihetésére. Az első három — illetőleg két évben, a midőn a nyelv elemeivel ismerkedik meg a siketnéma gyermek, könnyen szembeötlő hátrányokkal jár externálása. Ugyanis ezen első három — illetőleg két — évben kell a siketnémának megszerezni a nyelvismeret alapját, azon nyelvet, melyet Hill „Elementarsprache"-nak nevez és pedig oly módon, mint a halló gyermek azt az életben hallás útján megtanulja. Már most, hogyan szerezze meg e nyelvet az externált növendék? A tanórák alatt? Hiszen ez esetben hiányozni fog a nyelvoktatás egyik leghatalmasabb tényezője: a közvetlenség, a szemléletiség! Vagy beszéljen a gyermek igy: „kérek szépen kenyeret", „én éhes vagyok", p. o. olyankor, a midőn jóllakva az ebédtől, vagy reggelitől jön iskolába. „Kérem szépen álmos vagyok." „Le akarok feküdni." Ezt csak nem mondhatja a tanóra alatt, mikor épen megforditva, ugyancsak éber és józan kell, hogy legyen. Pedig épen a testi szükségletek, a saját „énje" jellemzésére szükséges kifejezések azok, melyekre első sorban szüksége van a növendéknek s ezek a legalkalmasabb csábeszközök arra nézve, hogy a néma gyermek: szeressen sokat és mindig beszélni! „Jó estét kivánok" — csak nem tanulhatja nappal e köszönésmódot! Hol marad a nézletiség! Sok, sok ilyen példát sorolhatnék fel én, a kinek növendékei fájdalom az első két évben externálva voltak.

Tehát az első három évben externált növendékek nyelvoktatása nem természetes s mint ilyen nem lehet oly eredményes, mint volna internatusban. Nem állitom mereven, hogy három egész évi internálás volna szükséges, mert jobb tehetségü növendékeknél leszállitható két évre is ez időtartam, mig megforditva gyengébb tehetségü, vagy rosz magaviseletü növendékeknél négy, vagy öt évre volna hosszabitandó, sőt meg vagyok győződve, hogy minden intézetben találkoznék oly növendék is, kit csak rövid próba időkre lehetne kiadni, mert csakhamar vissza kellene őt a szigorúbb felügyelet alá hozni.

Van az externálásnak — értem az első két, vagy három évet

— azonban egy másik és egy harmadik kellemetlen és a nyelvoktatásra nem épen fejlesztőleg ható oldala is. Siketnéma-növendékeink legnagyobb contingense ugyanis — köztudomásulag — anyagilag szegény s többnyire müveletlen szülők gyermeke. E szülők két részre oszlanak. Az egyik rész szegény anyagilag és szegény lelkileg is; nem törődik sem épérzékü, sem fogyatékos gyermekével. Elhanyagolja azokat, kiknek nevelése és oktatása ily körülmények között teljesen az iskola vállaira súlyosodik. E teher nem a legsúlyosabb. Elbirja azt az iskola. Vannak azután oly szülők, kik szegények anyagi javakban, de lelkük telve van szeretettel szerencsétlen gyermekük iránt. Mihelyt tehát észreveszik, hogy gyermekük ismeri az ábéczét, segiteni akarnak a tanitónak munkájában. Persze ez a segitség csakhogy kétségbe nem ejti aztán a tanitót. A második félévben elkoboztam egy articulans kis diákomtól egy épületes extra szótárt, melybe a gondos szülék új fogalmakat jegyeztek be a kis papagáj számára, hogy azokat a szabad órákban bemagolja. Valának pedig e szótárban ilyenek feljegyezve: „a nudli“ (bizonyosan túrós csusza), „a csuzpájcz“ (főzelék), „a bábi“ (nagymama), „a tánti“ (nagynéne), „kizdihánt“ (köszönni a mamának.) etc. A napok nevei ilyen sorrendben: „vazsárnap“, „hettfé“, „ket“, „szerrda“ „csüdörtög“ „pénteg“, „szombat“. (A szombat úgy látszik azért van utoljára és azért sikerült legjobban, mert a kis tudós izraelita fiú.) Hogy aztán milyen polémiába keveredett velem a szorgalmas és többi társait megelőzni törekvő fiú, mikor e fogalmakat kifejtve a helyes szóképet adtam elé, az könnyen elképzelhető!

Hogy ilyen és hasonló segitség szülők, rokonok és érdeklődők részéről káros, az nyilvánvaló. Káros első sorban, mivel különösen kezdetben szigoruan szem előtt kell tartani a német módszer azon sarkalatos elvét, mely szerint minden új fogalom phoneticai nem pedig graphicai úton fixiroztassék.

Már pedig elkerülhetetlen, hogy az externált növendékkel otthon ne experimentáljanak. Rendesen leirják az új fogalom jelölésére az új szót (illustráltam, hogy milyen orthographiával) és megtanultatják vele. És még talán nem is volna oly nagy baj, ha ezt tennék. Hanem következetesen azután még cseberből-vederbe is esnek. Ugyanis nagyobb gyönyörködtetésükre olvastatnak is vele fennhangon. És e tekintetben mondhatom, komoly veszély fenyegeti az articuláns osztályt vezető tanitó fáradságát. Hiszen nem kell bővebben utalnom arra, hogy mily következmé-

nyeket von maga után, ha valamely hang, vagy mássalhangzókapcsolat hibásan fixiroztatik! Lehet e bajon segiteni azzal, hogy a tanitó szigoruan utasitsa a szülőket az ilyen s ehhez hasonló tanitási beavatkozástól. Meg is teszi bizonyára és nem is egyszer, de én tapasztaltam, hogy kevés lesz annak eredménye. Leginkább meghiusul e törekvés az által, hogy a siketnéma gyermek sajátságos hiúságánál fogva, szeret „port felverni“ s otthon, továbbá ismerősök körében szivesen „producálja magát.“ Úgy hiszem i. t. ügytársaim eléggé ismerik a mi növendékeink ezen gyengéit.

Tekintve növendékeink erkölcsi képzését, ismét csak a kezdetben való internálás mellett kell szót emelnem.

Növendékeinket a szülők, vagy elhanyagolják, vagy elkényeztetik. Kevesen értenek a helyes elvek szerint való neveléshez. Nem igen csodálkozhatunk ezen, hisz' még épérzékü gyermekek neveléséhez is vajmi kevés szülő ért. A hanyag szülő különösen siketnéma gyermekével szemben kevés felelősséget érez magában. Ő nem ért a siketnéma-neveléshez. Ott van a tanitó. Hibáját, mint a siketnéma természetéből kifolyó sajátosságot tekinteni. A másik rész mindent megenged szerencsétlen gyermekének. Kárpótolni akarja őt a természet mostohaságáért.

Már pedig a mi szerencsétlen gyermekeink meglehetős rakonczátlanok. Nem is lehet másképen. 10—12 éves korukig, (vettünk fel 13—14 évest is) magukra hagyatva, mint beoltatlan vad növény elrejtve a szoba négy fala között, vagy utczahosszat barangolva, nőnek fel.

Az externált növendék a tanórák után folytathatja előbbeni magaviseletét. A szülei részéről való ellenőrzés ezután még sokszor csekélyebb, mint annak előtte. Hisz' most már iskolába jár. Eszét müvelik, lelkét nemesitik. Igen a tanórák alatt! De ez csak a nap kisebb részében történhetik!

Bizony e tekintetben úgy én, mint temesvári t. collegáim eleget tapasztaltunk talán, hogy kimondjuk meggyőződésünket, hogy úgy az oktatás, mint a nevelés czéljára való tekintettel az első három, illetőleg két évben, a siketnémák internáltassanak.

Az újonnan létesült emlitett három iskolában a növendékek jelenleg externáltak, azon egy két vidéki növendéken kivül, kik esetleg a tanitónál nyernek ellátást.

E szerint mindjárt ezen első pontra nézve, fájdalmasan bár,

de constatálnunk kell, hogy a fentebb feltett kérdésre csak „nem"-mel válaszolhatok.

Ismerem azon t. ügytársaim nézetét is, kik az internátus ellen küzdenek és ezzel szemben az externátusnak adnak előnyt. Szerintük:

Először. Káros az internátus a jelnyelv akadálytalanul való fejlődhetése miatt.

Másodszor. A növendékek kaszárnyaszerü nevelése miatt.

Harmadszor. Mert a gyermeket ki kell ragadni szerettei, családja köréből.

Ezzel szemben legyen szabad megjegyeznem a következőket.

Először. Magam is ellene vagyok oly siketnéma intézetnek, melyben a növendékek neveltetési idejük egész tartama alatt internáltatnak. Volt szerencsém oda nyilatkozni, hogy ez csak az első három — illetőleg két évben — történjék és csak kivételes esetben hosszabbittassék meg egy, vagy több évvel. Továbbá sokkal valószinübb és tapasztalatom is igazolja, hogy a kezdetben externált növendékek még akadálytalanabbul áldozhatnak a jelcultusnak. Mielőtt a növendék ugyanis belép az intézetbe, környezete jelek által érintkezik vele. Ezt megszokják annyira és oly könnyüvé válik már reájuk nézve, hogy az a csatádtag bizony nem fogja naponként felülvizsgálni a gyermek szótárát s nem keresi, hogy mely fogalmakat tud már élőszóval kifejezni és melyekre nézve kell még tovább is a jelekhez folyamodni. És minthogy továbbá, mint fentebb kifejtettem, a nyelvoktatás az alsó fokon haladó externált növendékeknél minden lehet csak nem természetes és mert az élőszóval való beszéd a gyermek organicus szükségletévé nem válik az alsó fokon levő siketnéma externálva sokkal bátrabban és hosszabb ideig fog jelezni, mint ezt az internátusban tehetné, hol kisebb családokra osztva, a gyermekeket folyton ellen lehetne őrizni és a nyelvoktatást természetes uton eszközölni.

Másodszor. Nem lenne kaszárnyaszerü a nevelés. Mint ugyanis alább bővebben ki fogom fejteni, a német módszer természeténél fogva nem engedhető meg, hogy egy intézetben 48—50 növendéknél több nyerjen egyszerre kiképezést. 48 növ. (4 cyclus szerint felvéve 8 évi képzésre) közül azonban a legtöbb tanévben egyszerre csak 12 növendék volna internálandó, vagy esetleg 24. De soha sem több. Egy jövő tanévben megnyitandó új intézet, melyben a növendékek maximuma 4 szaktanitó vezetése alatt 48 volna, a megnyitástól 1900-ig következő képet mutatna:

Tanév	Osztály	Növ. száma	Intern.	Ext.	Növ. száma összesen	Intern. összesen
$188^{8}/_{9}$	I.	12	12	—	12	12
$18^{89}/_{90}$	I.	12	12	—	24	24
	II.	12	12	—		
$18^{90}/_{91}$	I.	12	12	—	36	24
	II.	12	12	—		
	III.	12	—	12		
$189^{1}/_{2}$	I.	12	12	—	48	24
	II.	12	12	—		
	III.	12	—	12		
	IV.	12	—	12		
$189^{2}/_{3}$	I.	—	—	—	48	—
	II.	12	12	—		
	III.	12	—	12		
	IV.	12	—	12		
	V.	12	—	12		
$189^{3}/_{4}$	I.	—	—	—	48	—
	II.	—	—	—		
	III.	12	—	12		
	IV.	12	—	12		
	V.	12	—	12		
	VI.	12	—	12		
$189^{4}/_{5}$	IV.	12	—	12	48	—
	V.	12	—	12		
	VI.	12	—	12		
	VII.	12	—	12		
$189^{5}/_{6}$	V.	12	—	12	48	—
	VI.	12	—	12		
	VII.	12	—	12		
	VIII.	12	—	12		
$189^{6}/_{7}$	I.	12	12	—	48	12
	VI.	12	—	12		
	VII.	12	—	12		
	VIII.	12	—	12		
$189^{7}/_{8}$	I.	12	12	—	48	24
	II.	12	12	—		
	VII.	12	—	12		
	VIII.	12	—	12		
$189^{8}/_{9}$	I.	12	12	—	48	24
	II.	12	12	—		
	III.	12	—	12		
	VIII.	12	—	12		
$18^{99}/_{1900}$	I.	12	12	—	48	24
	II.	12	12	—		
	III.	12	—	12		
	IV.	12	—	12		

Harmadszor. A harmadik ellenvetésre, hogy a gyermekeket ki kellene ragadni szerettei, övéi köréből azt jegyzem csak meg, hogy azon növendéket, ki oly városban lakik, hol siketnéma-intézet nincs, úgy is kell ragadni családi köréből s akkor csak előnyére válik, ha a helyett, hogy idegenek közé jut, kik nem tudnának vele bánni, intézetbe jöhet. Ha pedig a gyermek helybeli, akkor azon rövid két év, melyet az internatusban kellene töltenie tekintve azt, hogy szüleit meghatározott napokon felkereshetné, nem volna reá oly felette kemény megpróbáltatás. Meggyőződésem szerint csak az ily, részben internált, részben externált növendékkel biró intézet nevezhető jól szervezettnek.

(Folyt. következik.)

Roboz József.

Hazai intézeteink és iskoláink.

— *A váczi intézetben* f. é. január hó 23. d. e. 9—½10-ig az igazgató úr és a tanári testület jelenlétében a 8-ik osztályban próbatanitás tartatott, mely alkalommal Krenedits Ferencz tanár

úr, mint osztályvezető a növendékek beszédbeli ügyességét s jártasságát mutatta be. A legközelebbi osztályban megtartandó próbatanításra határidőül febr. 6-a tüzetett ki. (Napló 48. sz.)

A tanári testület osztatlan elismerését fejezte ki a sikerült előadás felett. Mi is örömmel üdvözöljük a tanári kart ezen a téren, mert hiszszük, hogy ez előadások hasznát már a legközelebbi évek is be fogják igazolni. Örömünket fejezzük ki a testület tagjainak élénk érdeklődése fölött is, a mennyiben buzgóságukat a módszer felvirágoztatásának kezességeül tekintjük.

— *A kaposvári siketnéma iskolára* vonatkozólag biztos forrásból a következő értesitést vettük: „Milánkovits Tamás, az iskola vezetője, a telekkönyvi hivatal egy részének Tabra történt áthelyezése folytán, előléptetve helyeztetett át ugyanoda, de a főispán s maga a vallásügyi miniszterium közbelépése, illetve kérelme folytán legközelebb vissza fog helyeztetni. A telekkönyvi teendők pontos ellátása mellett naponta 4 órát szentel a siketnéma gyermekek tanításának, ezenfelül neje szintén két órán át tanitja a növendékeket kézimunkára.

Lakása egyszersmind asylum is, a hol 4 árva kap lakást, és ellátást, sőt ruhájukról is gondoskodik; az erre szükséges pénzösszeget adományozás utján gyüjti. Ez iskolai év karácsonyán nemcsak a növendékek kaptak ajándékokat, de magát az iskolát is kellemes meglepetés érte, a mennyiben Minister úr őnmltsága igen szép tanszereket küldött.

Az iskola alapjára eddig 2961 frt 15 krt gyüjtött össze, mely a takarékpénztárban van elhelyezve; azonfelül kap az iskola egyesektől évi járulékképen 479 frt s Kaposvár városától 500 frt.

A mint az iskola rendezve lesz Milánkovits jelen állásáról azonnal lemond s kizárólag a siketnéma tanitásnak szentelendi életét. A szakvizsga letehetése iránt kérvényét már benyújtotta, de eddig a vizsga határnapja még nem tüzetett ki."

Örömünknek adunk kifejezést Milánkovits Tamás úr ügybuzgósága és tevékenysége felett s kivánjuk, hogy ennek a szegény, elhagyatott ügynek sok ily buzgó apostola találkozzék.

Külföldi szemle.

— *A „Blätter für Taubstummenbildung"* január 1-én megjelent számának tartalma: „Új évre." Vers. Töpler F.-től. — „Újévi gondolatok." Töpler F.-től. — „A siketnéma beszédje és a phonoskop." Franke K.-tól. — „Apróságok Hill hátrahagyott irataiból." Köbrich Fr.-től. — Közlemények.

A jan. 15-iki számának tartalma pedig: „Szemléltető oktatás a siketnéma iskolában." Walther E.-től. — „A siketnéma beszédje és a phonoskop." (Vége.) Franke K.-tól. — „Olvasás és olvasókönyv a siketnéma iskolában." Kopka P.-től. — Közlemények.

A „Kalauz" iránya és terjedelme nem engedi, hogy a „Blätter

für Taubstummenbildung" egyes számának közleményeit terjedelmesebb alakban ismertessem; tekintve azonban „Olvasás és olvasókönyv a siketnéma iskolában" czim alatt hozott czikkét, a tárgy időszerüségénél fogva, ezuttal részletesebben kiterjeszkedem, hogy lássuk: miként világítja meg e fontos kérdést s az olvasás tanitás sokféle, de a nehézségeket végkép még mindig el nem hárító módszerét miként tartja üdv hozónak a siketnéma tanodákban.

A paedagogia terén nehezen van még egy másik kérdés, mely oly sok és tehetséges erőket foglalkoztatott volna, mint az olvasás és olvasókönyv kérdése. Mily nehéz a végleges megoldás, onnan gondolhatjuk, hogy a népiskolai tankönyvek is, habár számuk légió, sok kivánni valót hagynak hátra. Ezt tapasztaljuk a siketnéma oktatásnál is. Itt is nagy forrongást okozott e kérdés, de még mindig távol vagyunk, hogy mondhassuk: az út meg van találva s az eszközök helyesek.

A siketnémának is kell olvasni tanulni, ha nem akarjuk, hogy teljesen elszigetelve legyen a világtól. Igaz a német módszernek nem az a feladata, hogy siketnéma gyermek csak olvasni tanúljon s szellemi táplálékát egyedül az olvasásból nyerje, hanem, hogy őt a hangbeszéd által képesitsük az érintkezésre s a tovább képzésre. De nem akarjuk magunkat azon csalódásba ringatni, hogy minden siketnéma gyermek visszaadatik a társadalomnak; ezt veszélyes is világgá hiresztelni, mert ez által helytelen remények tápláltatnának s a siketnéma oktatás hiteléből vesztene. A müvészet sohasem adja vissza oly mértékben azt, mit tőle a természet megtagadott s a mivel az épérzéküeket oly bőkezűleg felruházta. Ujabb időben ugyan a módszer nagy eredményt ért el, de teljes kiképzést még nem nyújt. Míg csudák nem történnek, addig a siketnéma sohasem fog egészen a társadalomnak visszaadatni. Ha a siketnéma még oly okos is, hallótársaihoz képest szegény marad. Az ajakleolvasás, a mivel sokat kell küzdenie, az első akadály, mert az optikus felfogás nem történhetik oly biztonsággal és könnyedséggel, mint azt a fül eszközli akustikus uton. A siketnéma részéről jó szem, a beszélő részéről pedig tiszta kiejtés s bizonyos távolság kivántatik s mind ezek mellett is sötétben ajakleolvási képessége cserben hagyja, miből láthatjuk, hogy közlekedése a hallóval gyakran nehézségekkel van összekötve, vagy teljesen lehetetlen. Egy jó könyv, mit megért, az ő legjobb tanácsadója, leghivebb barátja lesz.

Még szükségesebb az olvasás a siketnémának a vallási életbe való betekintés miatt. Az iskolákban tanult vallási dolgoknak csak kezdetleges részét érti, a külső és belső lelki békét az olvasás és a predikatio adhatná meg, utóbbi pedig részére olyan, mintha nem is volna s kinek van leginkább reá szüksége, mint épen a siketnémának. Mennyire boldog az oly siketnéma, ki, ha nem is hallhatja a predikátiót, legalább olvashatja azt. — Ebből következik, hogy kötelességünk őt az olvasottak megértésére is képezni, így a siketnéma intézet akkor mondhatja igazán, hogy feladatát meg-

oldotta, ha a többi követelmények mellett még jól olvasni is megtanította a gyermeket. (Folytatjuk.) Berinza.

— *A Revue internationale* január havi számának tartalma: A siketnéma nyelvtana. Goguillot L. — Válasz Giampietro tanár úrnak. Perini C. — A házi feladványok. (Folytatás és vége.) Kopka. — A mesterséges jel kiküszöbölésének szükségessége és módja. (Folyt. és vége.) Giovanni O. — Abbé de l'Épée születésének 175-ik évfordulója. — Különfélék. — Értesitések. — Lapszemle. — Könyvszemle. — Vegyes közlemények.

Vegyes közlemények.

— *E tanév folyamán* vétetett fel a hosszúfalusi fafaragászati iskolába a váczi siketnéma-intézet volt növendéke Schreck Zsigmond. Az intézet e jótehetségü növendéke már korán jelét adta kiváló ügyességéuek a rajzolásban és mintázásban, miért is czélszerünek látszott őt valamely e képességekkel kapcsolatos szakmában kiképeztetni. Tudvalevő dolog azonban, hogy siketnéma-intézeteinkből kikerült növendékek további kiképeztetéséről gondoskodva nincs, sőt a társadalom is bizonyos előitélettel és tartózkodással viseltetik irántuk, mely hogy mennyire indokolatlan, ismeretes azok előtt, akik velök foglalkoznak. Mindezek daczára sikerült kieszközölni az emlitett növendék felvételét a hosszúfalusi fafaragászati tanodába,*) ahol a ma sokat igérő dekorativ kőfaragást tanulja. Az eddigi jelek után itélve, az eredmény a legkielégitőbb leend. A vezető tanárok nem győzik eléggé dicsérni siketnéma növendékük szorgalmát, haladását, nemkülönben jó magaviseletét s teljes mértékben megszerették. Úgy ők, mint az intézet többi növendékei élőszóval közlekednek vele s mindenben segitségére vannak. Lakást és ebédet dijmentesen kap, a többi ellátásról pedig részben az ottani intézet nemes szivü tanára Bede Dániel, részben pedig a fiúnak más jóakarói gondoskodnak. Vajha eljönne az idő, hogy az ily eset nem képezne kivételt, hanem általánossá válnék a siketnémákra nézve. Tudomásunk szerint ma még ezeknek a legnagyobb része elkallódik illetőségi helyén. A szülők többnyire földhözragadt szegények s nincs aki lenditene ügyökön. **Ruby.**

— *Deutscher Taubstummen-Lehrer Kalender* für das Jahr 1888. Herausgegeben von F. W. Reuschert, Taubstummenlehrer in Metz. 1·80 márka. (1·08 frt.)

A siketnéma tanitó részére nélkülözhetlen s hasznos naptárt, mely egyuttal jegyzőkönyvecskéül is szolgálhat, — erős vászonkötésü s zsebben könnyen hordozható, — melegen ajánljuk kartásaink szives figyelmébe. A naptári részen kivül érdekes statistikai adatokat is tartalmaz: a siketnéma intézetek számát, a lefolyt évben megjelent szakmunkákat s folyóiratokat illetőleg. Azonkivül közölve van a német siketnéma tanitók nestorának Jencke János Frigyesnek, — ki ez év folyamán a h a t v a n a d i k szolgálati évét töltendi be, — életrajza. Megrendeléseket szivesen közvetit a »Kalauz« szerkesztősége is.

Szerkesztői üzenetek.

Roboz J. Arad. Várom. Hosszabb is lehet, csak tárgyilagos légy. — *Ruby M. Brassó.* Legközelebb várhatod. — *Berencz M Új Futtak.* Mikor kapom meg az igértet? — *Milánkovits T. Kaposvár.* Köszönöm. Legközelebb levelet irok. — *Izák L. Bpest.* Már készül.

*) Ez részben a sorok irójának is érdeme. (Szerk.)

Nyomatott Váczon, Mayer Sándor könyvnyomdájában.